

माछापुच्छे गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम

सभामा उपस्थित सम्पूर्ण गाउँसभा सदस्यहरू, कर्मचारीहरू, सञ्चारकर्मीहरू एवं महानुभावहरू ।

माछापुच्छे गाउँपालिका गाउँसभाको तेह्रौँ अधिवेशनमा सबैलाई हार्दिक स्वागत गर्दछु । गाउँपालिकाको समग्र उन्नति, विकास र सेवा प्रवाहमा यहाँहरूले दिनुभएको साथ र सहयोगको लागि धन्यवाद दिन चाहान्छु । साथै लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संघीय शासन प्रणालीको स्थापनाको लागि विभिन्न कालखण्ड तथा आन्दोलनहरूमा वीरगति प्राप्त गर्नुहुने सम्पूर्ण ज्ञात अज्ञात सहिदहरूप्रति हार्दिक श्रद्धान्जली अर्पण गर्न चाहान्छु ।

नेपालको संविधान तथा संघीयताको मर्म र भावना बमोजिम स्थानीय सरकार स्थापना भई सञ्चालनमा आएको ६ वर्ष पुरा भई ७ वर्षमा अगाडी बढीरहेको छ । हामी दोस्रो कार्यकालको १ वर्ष व्यतित गरि दोस्रो वर्षमा प्रवेश गर्दै नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ तथा अन्य कानूनको परिधिभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन गरिरहेका छौँ । हालसम्म हामीले १२ वटा ऐन, ५ वटा नियमावली, ३७ वटा कार्यविधि, २ वटा मापदण्ड र ४ वटा निर्देशिका निर्माण गरी कार्यान्वयनमा लगी सकेका छौँ । गाउँपालिकाभित्र पक्की, ग्राभेल तथा कच्ची सडक गरी करिब २०० कि.मि. सडक निर्माण भैसकेको व्यहोरा यहाँहरूलाई अवगत गराउन चाहान्छु । समावेशी, सन्तुलित तथा दिगो सामाजिक, आर्थिक र भौतिक विकासद्वारा सामाजिक न्याय सहितको समृद्धि र सुख हासिल गर्न योजनाबद्ध विकासको आवश्यकता छ । योजनाबद्ध विकासको लागि हामीसँग उपलब्ध सिमित स्रोत तथा साधनको समुचित उपयोग गरी समस्याको समाधान, चुनौतीको सामना तथा अवसरहरूको खोजी अपरिहार्य छ ।

हामी निर्वाचित हुँदै गर्दा नागरिकहरू समक्ष गरेका बाचा तथा प्रतिवद्धताहरू तथा नागरिकले रोजेको र खोजेको विकास गर्न, उनीहरूको जिउधनको रक्षा, प्रविधिमैत्री शिक्षा र सेवा प्रवाह, स्वरोजगारी सिर्जना, क्षमता विकास, उद्यम विकास वातावरण संरक्षण, पर्यटन प्रवर्द्धन, विपद् व्यवस्थापन जस्ता विषयहरूलाई प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने हुन्छ ।

हाम्रो गाउँपालिकामा आन्तरिक आयस्रोतको ठुलो संभावना हुँदाहुँदै पनि विविध कानूनी जटिलताले गर्दा व्यवस्थित रूपमा सञ्चालनमा ल्याई आन्तरिक आय वृद्धि गर्न चुनौती सिर्जना भएको छ । यस किसिमका कानूनी जटिलताहरूलाई फुकाउन संशोधनको लागि प्रभावित सम्पूर्ण स्थानीय तहहरूको सामुहिक प्रयास जारी रहेको व्यहोरा समेत यस सम्मानित सभामा अवगत गराउन चाहान्छु । देशको विग्रदो आर्थिक अवस्थाको मारमा हामी स्थानीय तहहरू समेत परेका छौँ । संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुमान गरिएको राजश्व बाँडफाँट तथा समानीकरण अनुदानमा ठुलो हिस्सा कटौती हुँदा यस आर्थिक वर्षको बजेट आकार समेत खुम्चिने देखिएको छ ।

सभाका सदस्यहरू, विविध समस्या तथा चुनौतीका बाबजुद हामीले तय गरेको " पर्यटन, कृषि, उर्जा र गुणस्तरीय पूर्वाधार: समुन्त माछापुच्छे निर्माणको मूल आधार" दीर्घकालिन सोचलाई प्राप्त गर्न आर्थिक वर्ष २०८०।०८१ को लागि विभिन्न विषयगत क्षेत्र सहितको प्रमुख नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दछु ।

आर्थिक विकास

कृषि क्षेत्र

"कृषिमा सेवा: उत्पादन र रोजगारीमा टेवा"

१. बैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाहरूलाई कृषि व्यवसायमा आकर्षित गर्न गाउँपालिका भित्र लामो समयदेखि बाँझो रहँदै आएका जग्गाको सदुपयोग गरी कृषिलाई उत्पादनशील व्यवसायको रूपमा विकास गराउन **भूमि बैँक स्थापना तथा संचालन** गरिनेछ ।
२. कृषकहरूलाई समयानुकूल कृषि उपज उत्पादनमा सहजताको लागि बाली पात्रो वितरण गरिनेछ ।
३. कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण, यान्त्रीकरण, व्यवसायीकरण र बजारीकरण गरी उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्नको लागि यन्त्र उपकरणहरूमा दिँदै आएको अनुदान कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
४. कृषकहरूको साझेदारीमा स्थायी पलायिक घर निर्माण गर्न विशेष अनुदान दिने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
५. नयाँ तरकारी पकेट क्षेत्र स्थापना तथा विस्तार गरिनेछ ।
६. खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाइको व्यवस्था गरी सिंचित क्षेत्रको विस्तार गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्न साना सिंचाइ कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
७. युवालाई लक्षित गरी कृषि पेशामा स्थानीय स्तरमै रोजगारी सिर्जना गर्नका लागि साझेदारीमा आधारित उत्पादनमुखी युवा लक्षित कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
८. फुल खेती, आलु खेती, फलफुल खेती तथा मसलाजन्य बाली प्रबर्द्धनको लागि कृषकको माग अनुसारको विउ, वर्षे तथा हिउँदे फलफुल विरुवा अनुदानमा उपलब्ध गराउने व्यवस्था गरिनेछ ।
९. कृषक बर्गिकरण गरी कृषि व्यवसाय तथा समूह दर्ता गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१०. विपन्न, गरिब, सामाजिक रूपमा पिछडिएका साना कृषकहरू, एकल महिला परिवारको आय आर्जन तथा जीविकोपार्जनमा टेवा पुर्याउन किसान उत्थान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
११. कृषक तथा कृषि समूहलाई कृषि उत्पादनमा रोग निदान गर्न, बजारीकरण, बाली संरक्षण लगायतका विषयमा जानकारी दिनका लागि स्थलगत घुम्ती तालिम दिइनेछ ।
१२. कृषि सामाग्री, उन्नत बिउ बिजन खरिद, दुग्ध सङ्कलन, घाँस खेती आदिका लागि व्यवसायिक कृषक एवम् कृषक समूहलाई समय समयमा अभिमुखीकरण एवम् विशेष अनुदानका कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
१३. एकीकृत कृषि खेती, सामूहिक तथा सहकारी खेती प्रणाली, कृषि पर्यटन, पर्या-पर्यटन तथा वातावरणमैत्री कृषि प्रणालीलाई प्रोत्साहित गरिनेछ ।
१४. सिँचाई, कृषि सडक तथा बजार पूर्वाधारहरूको विकास तथा विस्तार गरिनेछ ।
१५. उत्पादन बृद्धिको लागि माटोको गुणस्तर परीक्षण गरी हावापानी अनुकूल खेती गर्न मल, बिउ, आवश्यक परीक्षणका सामाग्री र प्राविधिक सेवा उपलब्ध गराइनेछ ।
१६. निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीको रूपान्तरण गरी उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि मार्फत दिगो र सम्मानजनक कृषि पेशालाई रोजगारी र आमदानीको उपयुक्त क्षेत्रको रूपमा विकास गरिनेछ ।
१७. गाउँपालिकाभित्र उत्पादन गरिएका बालीहरूको परिमाण र परिणामको लगत तयार गर्न बाली कटानी कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१८. जैविक प्राकृतिक प्रकोपबाट बाली तथा खेतीमा क्षती पुग्ने कृषक वर्गलाई राहत उपलब्ध गराउने कार्यक्रम लाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१९. कृषकहरूलाई सूचना प्रवाह तथा आवश्यक सहजीकरणको लागि कृषि हेल्प डेस्कको स्थापना गरिनेछ ।
२०. कृषि सहकारीहरूलाई सामुहिक खेती प्रणालीमा आवद्ध गर्न आवश्यक समन्वय र प्रवन्ध गरिनेछ ।
२१. सार्वजनिक महत्त्व लगायतका कार्यक्रमहरूमा आयातित फूलमाला निरुत्साहित गर्दै स्थानीय फूलमाला उत्पादनलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । साथै गाउँपालिका भित्र उत्पादन नहुने आयातित खादाको प्रयोगलाई पूर्ण रूपमा निरुत्साहित गरिनेछ ।

पशुपंक्षी क्षेत्र

"स्वस्थ पशुपंक्षी : समुन्नत किसान"

२२. दुग्ध उत्पादनको हिसावले देशकै नमूनाको रूपमा रहेको यस पालिकामा उत्पादित दुधलाई औद्योगिकीकरण गरी विभिन्न दुग्धजन्य पदार्थको उत्पादन गरी उत्पादित दुग्धजन्य परिकारहरूको बजारीकरणको लागि साझेदारीमा गाउँपालिकाको पायक पर्ने गरी कुनै एक स्थानमा दुग्ध प्रशोधन तथा दाना चोक्कर उत्पादन केन्द्रको स्थापना तथा संचालन गरिने छ ।
२३. " स्वस्थ पशु: समृद्ध किसान " भन्ने उद्देश्यका साथ रोग लागेर उपचार गर्नुभन्दा रोकथामको लागि विभिन्न महामारीजन्य संक्रमण रोग विरुद्ध खोप तथा जैविक सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
२४. देशको आर्थिक मन्दी र बढ्दो महंगीका कारण कृषिको उत्पादन लागत बढ्न गई किसानले पाउनुपर्ने मुनाफा लिन नसकेको हुँदा उत्पादन लागत घटाउन घाँस खेतीमा किसानलाई प्रोत्साहित गर्न घाँस खेतीमा अनुदानका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
२५. बाँदर आतङ्कले गर्दा खेतीयोग्य जमिन बाँझो राख्नुपर्ने बाध्यता सृजना भएको हुँदा त्यस्ता बाँझो रहेको जमिनमा भूईँ तथा डाले घाँस र मसलाजन्य बाली लगाउन प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
२६. पशुपंक्षीपालक कृषकहरूलाई आवश्यक सूचना प्रवाह र सहजताको लागि पशु हेल्प डेस्क स्थापना गरिनेछ ।
२७. पशु सेवा र विकासमा प्रभावकारी सेवा संचालनका लागि रोग निदान गर्न आवश्यक प्रयोगशाला संचालन गरिनेछ ।
२८. गाउँपालिका अन्तर्गतका सहकारी संस्थाहरूलाई सबल रूपमा सञ्चालन गर्न पशु विमा कार्यक्रम सञ्चालन, बहुबर्षे भूईँ घाँस, पोषिलो हिउँदे घास, बहु बर्षे डाले घाँसका विरूवाहरू लगाउन आवश्यक अनुदान तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
२९. गाउँपालिकाभित्र नियमित औषधि वितरण, महामारी विरुद्ध खोप सेवा, समय समयमा पशुपंक्षी स्वास्थ्य घुम्ती शिविर, बाँझोपन निवारण शिविर सञ्चालन गरिनेछ ।
३०. कृषकको मागमा आधारित कृषि तथा पशुपंक्षी पालन तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।

पर्यटन तथा संस्कृति

३१. समृद्ध माछापुच्छ्रेको प्रमुख आधारको रूपमा रहेको पर्यटन क्षेत्रलाई पहिचान, विकास तथा विस्तारको लागि गाउँपालिका भित्रका पर्यटकीय क्षेत्रहरूको लागि आवश्यक पूर्वाधारहरूको निर्माण कार्यलाई संघ र प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा आवश्यक पहल गरिनेछ ।
३२. पर्यटकीय पदमार्ग क्षेत्रहरूमा अत्यावश्यक पूर्वाधार सेवा, खानेपानी सेवा, विद्युत सेवा र फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विशेष पहल गर्ने नीति लिइनेछ ।
३३. गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालित होटल, रेष्टुरेन्ट, क्यानोनिङ लगायतका सम्पूर्ण पर्यटकीय व्यवसायहरूलाई राजश्वको दायरामा ल्याइनेछ ।
३४. पर्यटकहरूलाई थप सेवा र सुरक्षा प्रदान गर्नका लागि पर्यटन सूचना केन्द्र स्थापना गरि पर्यटकीय क्षेत्रहरूमा पर्यटन शुल्क लिइनेछ ।
३५. अन्य सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाहरूसँग पर्यटन सँग सम्बन्धित साझेदारीका कार्यक्रमहरू संचालनमा ल्याइनेछ ।
३६. गाउँपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलहरू, प्राकृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक पक्षहरूको प्रचार-प्रसार, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
३७. पर्यटनलाई स्थानीय आय आर्जनको माध्यम बनाउने उद्देश्यले गाउँपालिकामा दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका होमस्टे व्यवस्थित बनाउन होमस्टे प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
३८. कृषि पर्यटन प्रवर्द्धन र विकासका लागि नेपालमै पहिलो goods carrier monorail को अवधारणालाई अवलम्बन गर्दै piloting project को रूपमा Pilot Project on mountain Garden monorail for agro tourism संचालन गरिनेछ ।
३९. साहसिक पर्यटनका सम्भावित क्षेत्रहरू जस्तै: रक क्लाइम्बिङ, जिप फ्लायर, क्यानोनिङ्ग, हनिहन्टिङ्ग, प्याराग्लाइडिङको सम्भाव्यता अध्ययन गरी आवश्यक पूर्वाधारको विकास तथा विस्तार गरिनेछ ।
४०. गाउँपालिकाभित्र रहेका नयाँ पर्यटकीय गन्तव्यहरूको खोजी गरिनेछ । साथै पर्यटकीय पदमार्गहरूको स्तरोन्नती तथा प्रवर्द्धनमूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
४१. दलित, आदिवासी जनजातीको भाषा संस्कृति र सम्पदाको संरक्षण गर्दै उनिहरूको कला संस्कृति प्रदर्शन गरी पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्ने नीति लिइनेछ ।
४२. पर्यटकीय पदमार्ग तथा गन्तव्यमा पर्यटकको सुरक्षा तथा सूचना प्रवाहमा टेवा पुऱ्याउन पर्यटक प्रहरी व्यवस्थाको लागि संघीय सरकार समक्ष आवश्यक पहल गरिनेछ ।

सहकारी

४३. सहकारी संस्थाहरू मार्फत वित्तीय साक्षरता, सहकारी शिक्षा, तालिम र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी प्रविधिमैत्री सहकारीमा जोड दिइनेछ ।
४४. सहकारी संस्था मार्फत बाँझो जग्गामा घाँस उत्पादन कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
४५. सहकारीमा आवद्ध गरिब, विपन्न, आदिवासी जनजाती तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति र महिला सहकारी संस्थालाई लक्षित गरी विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

४६. सहकारी संस्थाहरूको नियमित अनुगमन र नियमन कार्यलाई कडाईका साथ लागू गरी संस्थागत सुशासन कायम गरिनेछ ।
४७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई नाफाको निश्चित हिस्सा सामाजिक उत्तरदायित्वमा खर्च गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

उद्योग

४८. एक पालिका एक औद्योगिक ग्राम स्थापना तथा संचालनको लागि पहल गरिनेछ ।
४९. स्थानीयस्तरमा उत्पादन हुने कोदो, खुर्पानी, उवा, जौ लगायतका वस्तुबाट मदिरा उत्पादन गरी ब्रान्डिङ गर्ने तथा विक्री वितरण गर्ने नीति लिईनेछ ।
५०. स्थानीय वन पैदावर, प्राकृतिक स्रोत साधन, जडिबुटी, अल्लोमा आधारित उद्योगहरू गाउँपालिका तथा स्थानीयसँग साझेदारीमा स्थापना गर्न लगानी मैत्री वातावरणको व्यवस्था गरिनेछ ।
५१. स्थानीय प्रशासन एवं सुरक्षा निकायको समन्वयमा कालो बजारी, एकाधिकार तथा कार्टेलिङ अन्त्य गर्ने तथा गुणस्तरीय र नियमित आपूर्ति सुनिश्चित गर्न संयुक्त बजार अनुगमन कार्यक्रम सञ्चालन गरी उपभोक्ता अधिकार संरक्षण गरिनेछ ।
५२. संघीय तथा प्रदेश सरकारले प्राथमिकतामा राखेको गाँजा खेती तथा यसको प्रभावकारितामा आवश्यक समन्वय गरिने छ ।

खानी तथा खनीज पदार्थ

५३. स्थानीय तहको अधिकार तथा अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रसँग सम्बन्धित कानूनहरूमा परस्पर बाझिएका कानूनहरू संशोधन गर्नको लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।
५४. नीजि जग्गाहरूमा रहेका ढुङ्गा, गिट्टि, माटो र बालुवाको उत्खनन र बिक्री वितरणको नीति लिइने छ ।
५५. गाउँपालिकाको महत्वपूर्ण आन्तरिक आय स्रोतको रूपमा रहेको नदीजन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टि, माटो र बालुवा) को वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन गरी उत्खनन गर्ने प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाईने छ ।
५६. गाउँपालिका क्षेत्रका सम्भावित ढुङ्गा, स्लेट लगायतका खानीजन्य पदार्थहरूको सम्भाव्यता अध्ययनका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।

गैर सरकारी संस्था

५७. सार्वजनिक निजी साझेदारी ऐनको अधिनमा रही सार्वजनिक निजी साझेदारी कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
५८. गाउँपालिकाभिन्न क्रियाशील गैर सरकारी संस्थाहरूलाई गाउँपालिकाको विकास लक्ष्य तथा प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा कार्यक्रम सञ्चालन गरी गरिवी निवारण, क्षमता अभिवृद्धि, नागरिक सचेतना तथा कर्तव्यबोध र सशक्तिकरणमा जोड दिइनेछ ।
५९. गैर सरकारी संस्थाहरूका कार्यक्रमहरूलाई एकद्वार प्रणालीबाट सञ्चालन गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

सुशासन नीति

६०. संविधान बमोजिम मालपोत तथा नापी कार्यालय स्थानीय तहको मातहतमा राख्नुपर्ने कानूनलाई कार्यान्वयन गर्न संघीय सरकार समक्ष अनुरोध गरिने छ ।
६१. गाउँपालिकालाई दीर्घकालिन विकासको सोच, उद्देश्य र रणनीति बमोजिम अगाडि बढाउन पञ्चवर्षिय योजना तथा मध्यकालिन खर्च संरचना निर्माण गरिनेछ ।
६२. स्थानीय सरकारको सक्षमता एवं संस्थागत विकासका लागि आवश्यक थप कानून तथा कार्यविधि एवं मौजुदा कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरि सक्षम संस्थाको रूपमा स्थापित गरिनेछ ।
६३. पालिकाको समग्र विकास र क्षेत्रगत विकासमा विज्ञहरूको राय परामर्शलाई अंगिकर गदै विज्ञ परामर्श कार्यशाला आवश्यकता अनुसार संचालन गरिनेछ ।
६४. पालिकाका पदाधिकारीहरू तथा विभिन्न विषयगत समिति र पालिका स्तरीय समितिहरूको क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
६५. कर्मचारीहरूको कार्यक्षमताको आधारमा पुरस्कार तथा दण्डको व्यवस्था गरि हरेक जनशक्तिको विशेष कार्यविवरण प्रणाली विकास गरिनेछ ।
६६. जनप्रतीनिधि, कर्मचारी र शिक्षकहरूको क्षमता विकास तथा अनुभव, असल अभ्यास आदानप्रदान गर्न अन्य स्थानीय तहसँग अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम तथा भ्रमण अवलोकनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
६७. अध्यक्ष र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र माताहतका कर्मचारीहरू विच कार्य सम्पादन सम्झौता गरि कार्य क्षमताको आधारमा उचित प्रोत्साहन, सम्मान तथा पुरस्कारको व्यवस्था गरिनेछ ।
६८. गाउँपालिकाका सम्पूर्ण वडाकार्यालयहरूबाट अनलाईन व्यक्तिगत घटना दर्ता पुर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्ने नीति लिइनेछ ।
६९. सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण कार्यलाई थप व्यवस्थित बनाउन वडा वडामा सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण गर्ने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ ।
७०. गाउँपालिकाभित्रका सबै वडा कार्यालयहरू, स्वास्थ्य संस्थाहरू र सबै माध्यमिक तथा आधारभुत विद्यालयहरूमा इन्टरनेट सेवा विस्तार गरिनेछ ।
७१. कर्मचारी प्रशासनलाई स्वच्छ, निष्पक्ष, पारदर्शी, भ्रष्टाचारमुक्त, जनमुखी र सहभागितामूलक बनाइनेछ ।
७२. गाउँपालिका प्रशासकीय भवन, वडा कार्यालयहरू तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा स्तनपान कक्ष तथा विश्राम कक्ष व्यवस्थापनको नीति लिइने छ ।
७३. सेवाग्राहीहरूको सहजताको लागि पालो प्रणाली व्यवस्थापन तथा प्रतिकक्षा कक्ष व्यवस्थापनको नीति लिइनेछ ।
७४. नागरिकहरूलाई सेवा प्रवाहमा सहजताका लागि नागरिक सहायता कक्ष संचालन गरिनेछ ।
७५. जवाफदेही, व्यवसायिक र सक्षम प्रशासन मार्फत सार्वजनिक सेवाप्रतिको जनविश्वास अभिवृद्ध गरी विकासलाई नतिजामुखी बनाइनेछ ।
७६. लक्षित वर्गहरूलाई कानूनी सचेतना प्रदान गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
७७. गाउँपालिका अन्तर्गत सञ्चालित योजना, सेवाप्रवाह सम्बन्धमा सरोकारवालाहरूसँग बार्षिक रूपमा सार्वजनिक परीक्षण र सामाजिक परीक्षणको व्यवस्था मिलाइनेछ । त्रैमासिक रूपमा सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।

७८. गाउँपालिकाबाट सञ्चालन हुने योजनाहरूको ठेक्कापट्टा विद्युतीय बोलपत्र मार्फत गरिने र सोको दायरालाई विस्तार गरिनेछ ।
७९. गाउँपालिकाको सार्वजनिक आय/व्यय र खरिद प्रक्रियालाई प्रभावकारी, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाइनेछ ।
८०. राजस्व संकलन र परिचालनलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाइनेछ ।
८१. गाउँपालिका मार्फत प्रवाह गरिने सेवाहरूलाई घुम्ती सेवा प्रवाहमा जोड दिइनेछ ।
८२. पालिकाभित्र हुन सक्ने अपराधिक क्रियाकलापका घटना लगायतका विषयहरूमा हुन सक्ने र भएका गतिविधिहरूलाई आंकलन गर्न तथा सूचना प्राप्त गर्नका लागि पालिकाका आवश्यक स्थानमा सीसी टीभी जडान गर्ने नीति लिइने छ ।
८३. पालिकाको समग्र क्षेत्रहरूको तथ्यांक संकलन अभिलेखिकरण र व्यवस्थापन गर्नका लागि डिजिटल भिलेज प्रोफाइल तयार गरिनेछ ।
८४. पालिकाका विभिन्न ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, पर्यटकीय, आर्थिक लगायत सम्पूर्ण क्षेत्रका अवस्था र सम्भाव्यता पहिचान गर्न अनुसन्धान र अन्वेषण गरिनेछ ।
८५. न्यायिक समितिको काम कारवाहीलाई प्रभावकारी बनाउन व्यवस्थित न्यायिक इजलासको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
८६. गाउँघरका विवाद स्थानीय स्तरमै समाधान गर्नको लागि गठित वडा मेलमिलाप केन्द्रहरूको कार्यलाई प्रभावकारी तथा व्यवस्थित गरिनेछ ।
८७. नागरिकलाई सेवा प्रवाहका विषयमा सुसुचित गराउनका लागि प्रत्येक वडा कार्यालयहरूमा विद्युतीय नागरिक बडापत्र जडान गरिनेछ ।
८८. गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत साधनहरूको प्रभावकारी परिचालन गर्न प्रगतिशील कर प्रणालीको विकास, सक्षम कर प्रशासनको निर्माण, करका दायरा र क्षेत्र विस्तार तथा राजस्व चुहावट नियन्त्रणलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
८९. पालिकाबाट सम्पादन गरिने सम्पूर्ण आर्थिक कारोवारहरू EFT- Electronic Fund Transfer (विद्युतीय भुक्तानी प्रणाली) मार्फत भुक्तानी गरिनेछ ।
९०. नागरिकलाई सहज रूपमा राजस्व तिर्नका लागि विद्युतिय राजस्व प्रणाली सञ्चालन गरिने छ ।
९१. पालिकाभित्र संचालनमा आएका व्यापार व्यवसायहरूमा हुन सक्ने उच्च मूल्य, समय गुज्रेका सामग्री, गुणस्तरहिन बस्तु तथा सामग्री बिक्री वितरणलाई निरुत्साहित गर्न समयसमयमा बजार अनुगमन गरिनेछ ।
९२. न्यायिक कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउन आवश्यक पहल गरिनेछ ।
९३. भूमिहिन दलित, भूमिहिन सुकुम्बासी तथा अव्यवस्थित बसोबासी व्यवस्थापन कार्यलाई अगाडी बढाइनेछ ।
९४. स्थानीय तहको काम कार्यवाहीलाई खुल्ला, पारदर्शी र प्रभावकारी तथा दिगो एवं परिणाममुखी बनाउन आवश्यक क्रियाकलापहरू संचालन गरिनेछ ।
९५. सेवाग्राहीहरूमा सुशासनको अनुभूति हुने गरि कार्यालय र सेवाग्राही बिच समन्वय र सहकार्यका माध्यमबाट सुमधुर अन्तर सम्बन्धको वातावरण सृजना गरिनेछ ।
९६. नागरिकका गुनासाहरूको सुनुवाई, सूचनाको पहुँच निर्माण गर्न सहज सरल प्रणालीको स्थापना गरिनेछ ।
९७. दिगो विकास र सुशासनका लागि राज्य, नागरिक समाज र नीजि क्षेत्रबीच समन्वय र सहकार्य वृद्धि गर्दै विकासको साझेदार नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

९८. कार्यालयको निर्णय, कार्यालयबाट प्रदान गरिने सेवा, सुविधा र अवसरलाई पारदर्शी बनाई नागरिकहरूको सहज पहुँचमा बृद्धि गर्न कार्यालयमा विद्युतीय सूचना प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
९९. नागरिक र सेवाग्राही बीच सेवा प्रवाह, स्रोत र साधनका बीच सामन्जस्यता कायम गर्न र सरकारले गरेका कामको जानकारी तथा सुझाव संकलन गर्नका लागि संवाद, छलफल, सुनुवाईको व्यवस्था गरिनेछ ।
१००. भ्रष्टाचार विरुद्ध सुन्य सहनशिलताको नीति अवलम्बन गर्ने नीतिगत व्यवस्थाका साथै कार्यक्रम आयोजना कार्यान्वयनमा हुन सक्ने अनियमितता, भ्रष्टाचार र अख्तियारको दुरुपयोग लगायत निहित स्वार्थका लागि कार्य गर्ने उपर प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्ने गराउने नीति लिइनेछ ।
१०१. प्रचलित कानून बमोजिम स्थानीय तहले पारदर्शीता, जवाफदेहिता र सदाचारका लागि सार्वजनिक सुनुवाई, सूचनाको हक सम्बन्धी कार्यविधि, सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक परिक्षण, लैंगिक उत्तरदायी बजेट एवं समावेशी बजेट, सामुदायिक अंक तालिका सम्बन्धी कार्यविधि तर्जुमा गरिनेछ ।
१०२. छिमेकी स्थानीय तह सँगको साँधसिमाना सम्बन्धमा उत्पन्न विवादलाई आपसी समन्वयका आधारमा समाधान गर्ने नीति लिइनेछ । साथै पालिका भित्रका सार्वजनिक जग्गाहरूको संरक्षणमा विशेष पहल गरिनेछ ।
१०३. स्थानीय सरकारको संस्थागत, कानुनी, राजनीतिक र आर्थिक पक्षहरूको विकासक्रमको जानकारीका साथै नेपालको संविधानतः प्राप्त जिम्मेवारीलाई समयमै सम्बोधन गर्दै सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउने उद्देश्यकासाथ "स्थानीय तह संस्थागत क्षमता स्वमूल्यांकन कार्यविधि, २०७७" (Local Government Institutional Capacity Self-Assessment Guideline) तथा स्थानीय तह वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्याङ्कन (FIDUCIARY RISK ASSESSMENT) पालना गरि स्वमूल्यांकन प्रकृत्यालाई संस्थागत गर्दै लगिनेछ ।
१०४. दिगो विकास र सुशासनका लागि राज्य, नागरिक समाज र नीजी क्षेत्रबीच समन्वय र सहकार्य वृद्धि गर्दै विकासको साझेदार नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
१०५. गुनासो सुन्ने अधिकारीको व्यवस्था गरी मौखिक, लिखित, एसएमएस वा अनलाईन मार्फत आएको गुनासो दर्ता गरी सम्बन्धित गुनासोकर्तालाई गुनासो सुनुवाईको अवस्था बारे जानकारी दिने व्यवस्था गरिनेछ ।
१०६. मासिक रूपमा कार्यप्रगति तथा आर्थिक कारोवारको विवरण प्रकाशन गरिने व्यवस्था मिलाइने छ । साथै त्रैमासिक विवरण स्वतः प्रकाशन गरिनेछ ।
१०७. नागरिकलाई सेवा लिन आवश्यक सम्पूर्ण फाराम एकै स्थलमा कार्यालयबाट नै उपलब्ध गराईने छ ।
१०८. योजना सँग सम्बन्धित प्राविधिक लागत अनुमान तथा मुल्याङ्कन सर्वसाधारणले समेत बुझ्नेगरी नेपाली भाषामा समेत तयार गरिनेछ ।
१०९. स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ को उपदफा (२) को क. ले स्थानीय तहलाई तोकेको काम कर्तव्य अधिकार कार्यान्वयन गर्न सोही ऐनको दफा १०२ उपदफा (२) बमोजिम नगर प्रहरी गठन गरिनेछ ।

सामाजिक विकास

शिक्षा नीति

११०. स्थानीय कला, संस्कृति, साहित्य, धर्म तथा अन्य सामाजिक तथा सांस्कृतिक धरोहर, पहिचान र विशिष्टतालाई समावेश गरी निर्माण गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकलाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

१११. विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि प्रति शिक्षकलाई पूर्णतः जिम्मेवार बनाइ उत्कृष्ट नतिजा हासिल गर्ने विद्यार्थी, शिक्षक तथा विद्यालयलाई निश्चित मापदण्डका आधारमा प्रोत्साहनको व्यवस्था गरिनेछ ।
११२. शिक्षामा सबैको पहुँच र शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि सरकारी तथा गैर सरकारी संस्था र सरोकारवाला निकायहरूसँग सहकार्य र समन्वय गरिनेछ ।
११३. बालविकास सहजकर्ता र कर्मचारीहरूको आवश्यक तालिम साथै बिगतका वर्षमा प्रदान गरिएको सुविधालाई निरन्तरता दिइनेछ ।
११४. सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा सुधार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
११५. गाउँपालिकाको शैक्षिक सुधारका लागि अभिभावक शिक्षा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
११६. हरेक विद्यालयको शैक्षिक मापदण्ड मापन गरी न्यून मापदण्ड रहेका विद्यालयहरूमा पूर्वाधार तथा जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न मापदण्ड बनाई शिक्षक नियुक्ति तथा अनुदान वितरण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
११७. गाउँपालिका भित्रका विद्यालयहरूमा गुणस्तर सुधार साथै उचित व्यवस्थापनका आधार सृजना गर्न पालिकाले निर्माण गरेको गाउँ शिक्षा योजनालाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
११८. विद्यालयहरूलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउदै इन्टरनेट सेवा सहितको भर्चुअल कक्षा सञ्चालन गर्न आवश्यक तालिम तथा सामाग्री सहयोग गरिनेछ ।
११९. हरेक विद्यालयमा विद्यार्थीहरूको व्यक्तित्व विकासका लागि बाल क्लब प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१२०. विद्यालयमा बालमैत्री वातावरण सृजना गरी विद्यार्थीहरूलाई अभिप्रेरणा, परामर्श तथा आवश्यक सहयोग गरी विद्यालय छाडने दर न्यून बनाइनेछ ।
१२१. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूलाई थप व्यवस्थित बनाउँदै सिकाइ केन्द्रमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई बिगतका वर्षमा प्रदान गरिएको पारिश्रमिकलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१२२. विद्यार्थीहरूको चौतर्फी विकास गर्ने उद्देश्यले आधारभूत तह कक्षा १-८ का विद्यार्थीलाई लक्षित गरी अतिरिक्त क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
१२३. सबै विद्यालयहरूमा स्वच्छ सफा पिउने पानीको व्यवस्था गरिनेछ ।
१२४. बालबालिकाहरूलाई कक्षाकोठामा सहज र सरल रूपमा अध्ययन गर्नका लागि बालमैत्री कक्षाकोठा व्यवस्थापनमा जोड दिइनेछ ।
१२५. विद्यालयमा शैक्षिक गुणस्तर सुदृढीकरण एवं कार्यसम्पादनमा प्रभावकारीता ल्याउन शिक्षक विद्यार्थी नियमितता मार्फत शिक्षकको शिक्षण सिकाइ समयलाई अधिकतम उपयोग गर्ने उद्देश्यले TST (Teacher Spend Time) शिक्षण सिकाइ समय कार्यान्वयन डायरी निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
१२६. “समयसापेक्ष गुणस्तरीय शिक्षा:पालिकावासी सबैको इच्छा” भन्ने नाराका साथ विद्यालयको शैक्षिक कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न आधारभूत तथा माध्यमिक तहका शिक्षकहरूका लागि विज्ञान, गणित र अंग्रेजी विषयका शिक्षकको क्षमता विकास तालिम, विद्यालय लेखा प्रणाली सम्बन्धि तालिम, लेखा तथा जिन्सी व्यवस्थापन तालिम, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सम्बन्धि तालिम, IEMIS तालिम लगायतका तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गरी विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको पेशागत क्षमता विकास गरिनेछ ।

१२७. विद्यालय प्रशासनलाई चुस्त र दुरुस्त राखि विद्यालयको समग्र पक्षको सुधार गर्नका लागि विद्यालयका प्रधानाध्यापकको महत्वपूर्ण भूमिका रहने भएकोले प्रधानाध्यापकहरूलाई कार्यसम्पादनमा प्रोत्साहन गर्नका लागि प्रोत्साहन भत्ताको व्यवस्था गरिनेछ ।
१२८. विद्यालय शिक्षाको जग मानिएको प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षालाई प्रभावकारी बनाउनका लागि बालविकास शिक्षकका लागि तालिम अवलोकन भ्रमण साथै शैक्षिक सामग्री प्रदान गरिनेछ ।
१२९. आधारभूत तह कक्षा ५ को वार्षिक परीक्षालाई पनि आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा कक्षा ८ परीक्षा जस्तै गरी पालिका स्तरीय बनाई अझ व्यवस्थित र मर्यादित बनाई सोको उपलब्धिका आधारमा उत्कृष्ट विद्यालय पुरस्कार प्रदान गरिनेछ ।
१३०. सबै विद्यालयहरूलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाउदै शिक्षण सिकाइमा प्रविधिको प्रयोगलाई जोड दिई कम्प्युटर नभएका विद्यालयमा आवश्यक कम्प्युटर र प्रिन्टरको व्यवस्था गर्ने नीति लिइनेछ ।
१३१. विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर सुधारका निमित्त कार्यपालिका, अनुगमन समिति, शिक्षा शाखा, जनप्रतिनिधि, अभिभावक एवं नागरिक समाज मार्फत नियमित अनुगमन, निरीक्षण र सुपरीवेक्षणमा विशेष जोड दिने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
१३२. प्रसुती महिला शिक्षक तथा कर्मचारीले पाउने ९८ दिन प्रसुती विदा अवधिभर आवश्यकताको आधारमा निजको सट्टा अर्को सट्टा शिक्षक तथा कर्मचारी राख्ने र विद्यालयको शैक्षिक तथा प्रशासनिक सुधारको नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
१३३. सामुदायिक विद्यालयका कक्षा ६-१२ सम्म अध्ययनरत छात्राहरूलाई नियमित रूपमा विद्यालयमा उपस्थित गराउन तथा प्रजनन स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउन उपाध्यक्षसँग छात्रा लक्षित कार्यक्रम अन्तर्गत गुणस्तरीय सेनिटरी प्याड र प्राथमिक उपचारका सामग्रीहरू निःशुल्क रूपमा वितरण कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१३४. भेडाबारी प्राविधिक शिक्षालयमा अध्ययन गर्ने पालिका भित्रका स्थानीय विद्यार्थीहरूलाई प्रति वडा बढीमा २ जना विद्यार्थीका दरले प्राविधिक शिक्षा छात्रवृत्ति प्रदान गरिनेछ ।
१३५. शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउनका निमित्त पालिका स्तरीय शैक्षिक क्यालेण्डर निर्माण गरी सोही अनुसार पठन पाठन गर्ने व्यवस्था मिलाउनुका साथै शिक्षकलाई शिक्षक पाठयोजना डायरीको व्यवस्था गरिनेछ ।
१३६. पालिकालाई शैक्षिक हबको रूपमा विकास गर्नको निमित्त पालिका भित्र कम्तिमा १ विद्यालय शिक्षा परीक्षा (SEE) केन्द्र स्थापना गर्ने, कम्तिमा १ प्राविधिक धार चलेको विद्यालय स्थापना गर्ने, कम्तिमा १ उच्च शिक्षा सञ्चालन गर्ने कलेज स्थापना गर्ने तथा माछापुच्छ्रे -६ मा बराह प्राविधिक क्याम्पस (BVSC) स्थापनाका लागि पहल गरिनेछ ।

युवा तथा खेलकुद

१३७. नेपाल सरकार ,युवा तथा खेलकुद मन्त्रालय ,अखिल नेपाल फुटवल संघ (ANFA) र गाउँपालिकाको सहकार्यमा यस गाउँपालिकाको वडा नं .६ मा निर्माणाधीन ANFA Technical Center को निर्माण कार्यमा आवश्यक पहल गरिनेछ ।
१३८. युवाशक्तिलाई गाउँविकास अभियानमा संलग्न गराउन आवश्यक नेतृत्व विकास ,उत्प्रेरणा, चरित्र निर्माण तालिम तथा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१३९. जिल्ला, प्रदेश, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय खेलकुदमा सहभागिता जनाउने खेलाडी, समुह तथा ब्यवस्थापन टोलीलाई पालिकाको तर्फबाट उचित सहयोग, प्रवर्द्धनको ब्यवस्था गरिनेछ ।

१४०. **अध्यक्षकप** खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिने छ । जसमा फुटबल, ब्याडमिन्टन तथा सबै खेल समेट्ने गरि प्रतियोगितात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१४१. **"खेल क्षेत्रमा सबै"** भन्ने उद्देश्यका साथ जनप्रतिनिधि, कर्मचारी एवं शिक्षक बीच मैत्रीपूर्ण खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ ।
१४२. सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको अन्तरनिहित प्रतिभा प्रस्फुटनका लागि विद्यार्थीहरूलाई अतिरिक्त क्रियाकलापको रूपमा खेलकुदमा सहभागि गराउने तथा खेलाडी पहिचान तथा प्रवर्धनका लागि **विद्यालय स्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता** सञ्चालन गरिनेछ ।
१४३. कुनै पनि नवप्रवर्धनात्मक कार्यलाई प्रोत्साहित गर्न युवाहरूलाई नवप्रवर्तन तर्फ अभिप्रेरित गरिनेछ । राष्ट्रपति रनिङ्ग शिल्ड प्रतियोगितालाई निरन्तरता दिँदै गाउँपालिकाको एक महत्वपूर्ण **खेलकुद उत्सवको** रूपमा मनाइनेछ ।
१४४. विदेशबाट फर्केका , वैदेशिक रोजगारीमा जान समस्यामा परेका , स्वदेशमा रोजगारी गुमाएका तथा बेरोजगार युवाहरूलाई लक्षित गरी **स्वरोजगार कार्यक्रम सञ्चालन** गर्न उद्यमशीलता विकास कोष मार्फत **उद्यम विकास कार्यक्रम** सञ्चालन गरिनेछ ।
१४५. प्राविधिक र व्यवसायिक तालिममा अवसर अभिवृद्धि गरी युवा उद्यमशीलताका लागि गाउँपालिका , प्रदेश सरकार र संघीय सरकारबीच समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
१४६. परम्परागत पेसा र व्यवसायको जगेर्ना , परिष्कृत , प्रवर्द्धन र व्यवसायीकरणमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
१४७. सार्वजनिक-निजी साझेदारीको माध्यमबाट युवा लक्षित उद्यम व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
१४८. वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित र मर्यादित बनाउन सञ्चालन गरिएको सुरक्षित आप्रवासन कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१४९. प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमलाई थप प्रभावकारी र व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्न थप बजेट व्यवस्थापन गरि रोजगारीका अवसरहरू सृजना गरिनेछ ।
१५०. खेलकुद क्षेत्रलाई अगाडी बढाउनका लागि **" खेल सँगसगै युवा"** भन्ने उद्देश्यका साथ पालिका स्तरमा खेलकुद विकास समिति गठन गरी खेलकुदका कार्यक्रमहरू संचालन गरिने छ ।

स्वास्थ्य आरोग्यता

१५१. **"एक पालिका: एक अस्पताल"** को अवधारणा बमोजिम १५ शैयाको अस्पताल निर्माण कार्यलाई अगाडी बढाइनेछ ।
१५२. गाउँ पालिकाको सबै बस्ति तथा समुदायमा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुऱ्याउने मूल उद्देश्य तथा उपलब्धि ठानी यस पालिकामा रहेका सबै सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई , आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्रहरूलाई स्वास्थ्य सेवाको पालिका, प्रदेश र संघीय स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयमा दर्ता गरि अन्य स्वास्थ्य सस्था सरह सेवा प्रवाहमा जोड दिईने छ ।
१५३. भेडावारी प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा एकसरे सेवा सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
१५४. सार्दीखोला स्वास्थ्य चौकीमा नसर्ने रोगहरूको तथा गर्भवती गर्भ परिक्षण सेवालाई प्रभावकारी बनाउन रगत जांचको प्याकेज सहित सेवा संचालन गर्न ल्याव असिस्टेन्टको पद सृजना गरि सेवा संचालन गरिने छ र यस ल्याव सेवा संचालनमा विभिन्न सहयोगी सस्थाको सहयोग जुटाउन पहल गरिने छ ।
१५५. विपन्न नागरिकहरूको स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईने छ ।

१५६. महामारी रोगहरूको नियन्त्रण तथा सम्भावित प्रकोपको रोकथाम तथा नियन्त्रणमा सबै सरोकारवाला संघ सस्था ,समुदायहरूको समन्वयमा व्यवस्थापन गर्न सबै स्वास्थ्य सस्थाहरूमा सम्बन्धित स्वास्थ्य सस्था व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा शीघ्र प्रतिकार्य समिति गठन गरिनेछ ।
१५७. महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविकाहरूको माग र आवश्यकतालाई महसुस गरी थप प्रोत्साहनका कार्यक्रम ल्याइनेछ ।
१५८. उपाध्यक्षसँग सुत्केरी पोषण कार्यक्रलाई निरन्तरता दिइनेछ । साथै बर्थिङ्ग सेन्टरमा आवश्यक औजार उपकरणको व्यवस्था गरि घरैमा सुत्केरी हुनुपर्ने बाध्यताको अन्त्य गरिने छ ।
१५९. सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई पेपरलेस तथा डिजिटलाईजेसन गर्न विधुतीय अनलाइन रेकर्डिङ रिपोर्टिङ सेवा संचालन गरिने छ ।
१६०. पालिका अन्तर्गत रहेका स्वास्थ्य चौकी, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र , सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूको दरबन्दी सृजना गरि सोहि अनुसार कर्मचारी व्यवस्थापन गरिने छ ।
१६१. स्वास्थ्य सेवाका कर्मचारिहरूलाई प्रोत्साहन गर्न स्वास्थ्य सेवा नियमावली अनुसार स्तरवृद्धि भएका स्वास्थ्यकर्मीहरूको पदस्थापना गरि थप जिम्मेवारी प्रदान गरिनेछ ।
१६२. गाउँघर क्लिनिक / खोप क्लिनिक कार्यक्रम लाई थप प्रभावकारी बनाइने छ ।
१६३. स्वास्थ्य संस्थाबाट निःशुल्क वितरण गरिने अत्यावश्यक औषधिहरूको व्यवस्थापन गर्न आवश्यक रकम विनियोजन गरिनेछ ।
१६४. भेडावारी प्राथमिक स्वास्थ्यकेन्द्रमा संचालन हुदै आएको एकीकृत आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवालालाई निरन्तर साथै समुदायस्तर सम्म संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१६५. वडा नं. १ को खारपानीमा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई स्थापना गरी भौतिक पूर्वाधार तथा जनशक्तिको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१६६. सबै स्वास्थ्य संस्थाका स्वास्थ्य सेवाको निरन्तर गुणस्तर मापन गरि कमजोर अवस्थालाई थप सुधार गर्दै स्वास्थ्य सेवालालाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
१६७. विद्यालयमा नर्स कार्यक्रम स्वास्थ्यकर्मीहरू परिचालन गरी सञ्चालन गरिने छ। साथै कार्यक्रममा विद्यालयमा गई सेवा दिएका स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई थप यातायात सुविधाको व्यवस्था गरिनेछ ।
१६८. उपाध्यक्षसँग गर्भवती सुरक्षा ग्रामिण भिडियो एक्सरे कार्यक्रमलाई प्रत्येक २/२ महिनामा संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
१६९. ल्वाङ्ग घलेल स्वास्थ्य चौकीको भवन पुनः निर्माण गरिनेछ ।
१७०. मुख स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई सबै वडाहरूमा साप्ताहिक रुपमा संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
१७१. सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूले स्वास्थ्य कार्यक्रमहरूको बार्षिक प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यवस्था व्यवस्था मिलाइनेछ ।

सामी कार्यक्रम

१७२. बैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना प्रदान गर्नको लागि प्रत्येक वडा कार्यालयहरूमा सूचना बोर्ड राखिनेछ ।
१७३. विद्यालयका विद्यार्थीहरूलाई मनोसामाजिक समस्यामा सचेतना प्रदान गर्नको लागि विद्यालय मनोसामाजिक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१७४. सामुदायिक मनोसामाजिक परामर्श तथा बैदेशिक रोजगार सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

१७५. विश्व मानसिक स्वास्थ्य दिवस मनाउनको लागि गाउँपालिकाले ७ दिने मनोसामाजिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछ ।

लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण र लक्षित बर्ग

१७६. गाउँपालिकाका स्थायी बसोबास भएका नागरिकबाट जन्मेका नवजात बालिकाको सुनौलो भविष्यको लागि उनीहरूको नाममा बैंक खाता खोली रु. ५०००।- रकम जम्मा गर्ने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१७७. लिंगका आधारमा हुने सबै खालका विभेदलाई अन्त गर्दै महिला र पुरुषमा समावेशी सिद्धान्तको आधारमा अवसरको वितरण र सशक्तिकरण गरिनेछ ।
१७८. राजनीतिक, आर्थिक तथा सार्वजनिक जीवनका सबै निर्णायक तहमा नेतृत्वका लागि महिलाहरूको प्रभावकारी सहभागिता र समान अवसर प्रदान गरिनेछ ।
१७९. गाउँपालिका र सरोकारवाला निकायहरूबीचको समन्वय र सहकार्यमा शारीरिक एवम् मानसिक रूपमा कमजोर भएका र असहाय ज्येष्ठ नागरिकलाई आवश्यक सेवा-सुविधा प्रदान गरिनेछ ।
१८०. महिलाहरूलाई आत्मनिर्भर बनाउनको लागि उद्यमशिलताको विकास गर्ने र बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणालाई अवलम्बन गर्न उपाध्यक्षसँग महिला तथा बालबालिका कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१८१. आर्थिक अभावका कारण उच्च शिक्षाबाट बञ्चितमा परेका छात्र छात्राका लागि सामुदायिक तथा सरकारी शैक्षिक संस्थाहरूमा अध्ययन गर्न उच्च शिक्षा शैक्षिक छात्रवृत्ति कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१८२. हिंसा पिडित महिलाहरूलाई तत्काल उद्धार गरि पुनस्थापनका लागि विशेष आर्थिक सहयोग प्रदान गरिनेछ ।
१८३. बालमैत्री स्थानीय शासनलाई अवलम्बन गरी क्रमशः बालमैत्री वडा घोषणा गर्दै लगिनेछ ।
१८४. स्थानीय तहले सञ्चालन गर्ने हरेक क्षेत्रमा महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक अपांगता भएका व्यक्तिहरूको अर्थपूर्ण तथा प्रभावकारी सहभागिताको सुनिश्चितता प्रदान गरिनेछ ।
१८५. अपांगता भएका व्यक्ति तथा दलित युवाहरूलाई स्वरोजगार बनाउनको लागि माग र आवश्यकतामा आधारित विभिन्न आय आर्जनमूलक तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
१८६. महिला, जनजाति, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा जेष्ठ नागरिकहरूको हक अधिकार सुनिश्चित गर्न लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण नीतिले सिफारिश गरेका सबै कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गरिनेछ ।
१८७. महिलाहरूको क्षमता विकास, उद्यम सहायता, स्वरोजगारी तथा लैंगिक हिंसा विरुद्ध विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१८८. दलित तथा जनजातीहरूको शसक्तिकरणका लागि माग र आवश्यकताको आधारमा विभिन्न सीपमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१८९. समाजमा ब्याप्त अन्धविश्वास, कुरिती, लाञ्छना, बोक्सी प्रथा, छुवाछुत प्रथा तथा बालहिंसा जस्ता विकृति हटाउन विशेष सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिने छ । छुवाछुत प्रथा अन्त्यको प्रतिबद्धता स्वरुप सहभोज कार्यक्रम आयोजना गरिने छ ।
१९०. बालविवाह न्यूनीकरण गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
१९१. अपाङ्गता भएका नागरिकहरूको आवश्यक सिप विकास, क्षमता विकास तथा जिविकोपार्जनका साथै उत्थान कार्यक्रम सञ्चालन गरि आवश्यकता अनुसार सहायता कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१९२. महिलाहरूलाई आत्मनिर्भर बनाउनको लागि प्रत्येक वडामा सिप विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
१९३. राष्ट्रिय बाल दिवसको अवसरमा खुला माध्यमिक विद्यालय स्तरिय वक्तृत्वकला प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ ।

१९४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू तथा जेष्ठ नागरिकहरूलाई डिजिटल परिचयपत्र वितरण गरिनेछ ।
१९५. जेष्ठ नागरिकहरूलाई दिउँसोको समयमा आफ्ना साथीभाइ, दिदी बहिनी, दाजुभाइसँग भलाकुसारी गर्न र खुशीका साथ समय विताउनका लागि जेष्ठ नागरिक दिवा मनोरञ्जन घरहरू स्थापना गर्दै लगिने छ । स्थापना भएका दिवा मनोरञ्जन घरहरूलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
१९६. ज्येष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१९७. मानव अधिकारको संरक्षण तथा प्रबर्द्धनमा विशेष जोड दिइने छ ।
१९८. घरेलु हिंसा, कुटपिट लगायतका घटनाहरूबाट पिडित व्यक्तिहरूको आकस्मिक उपचारको लागि संरक्षण आदेश पालना नीति लिई यस्ता गतिविधिहरूलाई निरुत्साहित गरिने छ ।
१९९. न्यायिक समितिमा जग्गा विवादको उजुरी दर्ता गर्दा विवादित जग्गाको चालु आर्थिक वर्षको मालपोत तिरेको रसिद अनिवार्य संलग्न गर्नुपर्ने नीति लिइने छ ।

वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

२००. गाउँपालिका भित्र फैलन सक्ने महामारी नियन्त्रण गर्न सञ्चालित प्रकोप व्यवस्थापन कोषलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
२०१. वन तथा वातावरणजन्य प्रकोपका सम्बन्धमा स्थानीय समुदायमा जनचेतनामा अभिवृद्धि गरिनेछ ।
२०२. वन वातावरण सम्बन्धी प्रमुख प्रकोपहरूको जोखिम पूर्वानुमान गरी संस्थागत विकास तथा विपद सूचना प्रणालीको व्यवस्था गरी क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
२०३. स्थानीय बाढी, पहिरो, चट्याङ्ग हावा हुरी, डढेलो लगायतका सूचना सङ्कलन तथा प्रकोप जोखिम क्षेत्रको प्राथमिकीकरण गरी निर्दिष्ट योजना तथा कार्यविधि तयार गरि लागू गरिनेछ ।
२०४. अनियन्त्रित डोजरले ग्रामिण सडक निर्माणलाई रोकथाम गर्न व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक सडक निर्माण गरी सडक निर्माणले निम्त्याएका भू-क्षय तथा प्रकोपलाई नियन्त्रण गरिनेछ ।
२०५. पहिरो रोकथाम तथा नदी कटानको नियन्त्रणको लागि **Bio-Engineering** प्रविधिलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
२०६. वन डढेलो नियन्त्रणका लागि सरोकारवाला सबैको सहभागितामा वन डढेलो सञ्जाल गठन गरी **Forest Fire Rapid Response Team** (तत्काल उद्धार टोली) को प्रबन्ध गरिनेछ ।
२०७. स्थानीय वातावरण अनुकूलन योजना तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२०८. एकिकृत विपद व्यवस्थापन प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
२०९. नदिजन्य तथा वनजन्य श्रोतको उपयोग गर्दा अनिवार्य रूपमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तयार गरी वातावरणमा न्यूनतम क्षती हुने गरी वन तथा नदिजन्य पदार्थको प्रयोग गरिनेछ ।
२१०. फोहोरमैलाको दिगो व्यवस्थापनको लागि आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने नीति लिइने छ ।
२११. विपद पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि आवश्यक सामग्री व्यवस्थापन गरिनेछ ।
२१२. मर्दिखोला नियन्त्रण र दिगो व्यवस्थापनको लागि **DPR** निर्माण गरी खोलाघर छुट्ट्याई दीर्घकालिन गुरुयोजना तयार गरी व्यवस्थित गर्ने नीति लिइने छ ।

पुर्वाधार विकास

२१३. दिगो विकासको लागि भौतिक पुर्वाधारको विकास गरी गाउँपालिकाका नागरिकहरूलाई समृद्ध बनाउन क्षेत्रगत रणनीति तयार गरी अल्पकालीन, मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन योजना बनाइ क्रमशः कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२१४. कालोपत्रे तथा पक्की सडक , पुल, कल्भर्ट लगायतका उच्च प्रविधि र हेभी मेसिनेरी इक्युपमेन्टहरू प्रयोग गरि निर्माण गरिने कार्यहरू दक्ष तथा प्रविधिको उच्च अनुभव भएका व्यवसायी मार्फत निर्माण कार्य गराइनेछ ।
२१५. गाउँ तथा वस्तीहरूमा उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन हुने योजनाको उपभोक्ता समिती , स्थानीयवासी तथा सरोकारवालाहरूलाई सुसुचित गराउन क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
२१६. ठूला आयोजनाहरूको कार्यान्वयन गर्दा सम्भाव्यता अध्ययन एवं वातावरणीय प्रभाव समेतको अध्ययन एवम् विश्लेषण गरी विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) तयार गरी सोको आधारमा मात्र निर्माण कार्य अगाडी बढाइनेछ ।
२१७. संघ तथा प्रदेश मार्फत सञ्चालित आयोजनाहरूमा स्थानीय स्रोत साधनको प्रयोग गर्दा प्राकृतिक स्रोत साधन उपयोग कर लगाइनेछ ।

सडक

२१८. पालिकाको समग्र पुर्वाधार विकासको लागि क्रमागत चलिरहेको कोलचोक -रातोपानी पुल- भलावोट- पानपातेचौतारा- गाउँपालिका केन्द्र -जोगीचौर- पातिखोला- भिडाबारी- धिताल धम्पुसप देउराली सडकलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
२१९. पालिकाभित्र यातायातलाई थप व्यवस्थित गर्नका लागि यातायात गुरुयोजना तयार गरिनेछ । गाउँपालिका भित्रका सडकहरूको तथ्याङ्क लिई **Road Inventory** निर्माण गरिनेछ ।
२२०. प्रदेश राजधानीबाट गाउँ पालिकाको केन्द्र जोड्ने सडकको बाँकी रहेको खण्ड सम्पन्न गर्न पहल गरिनेछ। गाउँ पालिकाबाट वडा जोड्ने सडकलाई क्रमिक रूपमा कालोपत्रे गर्ने कार्य अगाडी बढाइनेछ। सबै वडाका सहायक बाटोहरूलाई स्तरउन्नती गरी बाह्रै महिना सवारी साधन सञ्चालन गर्न सक्ने बनाइनेछ। ग्रामीण कृषि सडकहरूको निर्माण तथा स्तरोन्नती गरिनेछ ।
२२१. नयाँ ट्रायाक खोल्न औचित्यको आधारमा मात्र स्वीकृति दिई भैरहेका सडकहरूलाई नाला निर्माण, ग्राभेलिड तथा कालोपत्रे गर्दै जाने नीति लिइनेछ। मापदण्ड पुगेका सडकहरूलाई स्तरोन्नति गर्दा ६० प्रतिशत पक्कि संरचना निर्माण गरेर मात्र अन्य निर्माण कार्य गरिनेछ ।
२२२. सम्पूर्ण वडाहरूमा सहज यातायात पहुँच तथा वडा कार्यालय जोड्ने सडक सञ्चालन स्तरोन्नती गरिनेछ ।
२२३. समयमै काम सम्पन्न गर्न तथा प्राकृतिक प्रकोप बाढि पहिरो जस्ता प्राकृतिक बिपद् वाट क्षती पुगेका सडक तथा अन्य संरचनालाई यथाशीघ्र संचालनमा ल्याउन सरोकारवालालाई परिपत्र तथा परिचालन गरिनेछ । सडक ब्यवस्थापन तथा मर्मत सम्भार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
२२४. गाउँ पालिकाको रणनीतिक चक्रपथ निर्माण कार्य संघिय सरकार तथा प्रदेश सरकारसँग आवश्यक सहकार्य गरी अगाडी बढाइनेछ ।
२२५. यातायात सेवालाई संचालन गर्न गाउँ स्तरीय बस , जिप तथा टेम्पो जस्ता यातायातका साधनलाई दैनिक सेवा संचालन गर्न सेवा प्रदायक संघ संस्थाहरू संग समन्वय गरी नागरिकलाई यातायात सेवामा थप पहुँचको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

पक्की तथा झोलुंगे पुल

२२६. गाउँपालिका, संघ र प्रदेश सरकारको साझेदारीमा गाउँपालिकाभित्र आवश्यक स्थानहरूमा नयाँ झोलुङ्गे पुलहरूको निर्माण तथा विद्यमान झोलुङ्गे पुलहरूको मर्मत कार्य गरिनेछ ।
२२७. वडा नं. १ को धिप्राड खोलाको मोटरेवल पुलको ठेक्का प्रकृत्यामा गएको र सो पुलको निर्माण कार्य समयमै सम्पन्न गर्नको लागि पहल गरिने छ ।
२२८. वडा नं.२ र वडा नं. ३ जोड्ने सेती नदीमा (रातोपानी) निर्माणधिन मोटरेवल पुलको निर्माण कार्य समयमै सम्पन्न गर्नको लागि पहल गरिनेछ ।
२२९. संघ तथा प्रदेशसँगको समन्वयमा मर्दी, सेती नदी तथा अन्य आवश्यक स्थानहरूमा मोटरेवल पुल निर्माणका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।
२३०. खोरामुख वडा नं ८ वाट वडा न ५ जोड्ने मोटरलेवल पुल निर्माण गर्न पहल गरिनेछ ।
२३१. आँखलेतारा र सिधिड जोड्ने पुल, तादी खोला पुल, नागी खोला पुल, तातो पानी — भराभरी जोड्ने पुल, मर्दी-सेती जोड्ने मोटरेवल पुल निर्माण गर्न पहल गरिनेछ ।

भवन

२३२. गाउँपालिकाको निर्माणाधीन प्रशासकीय भवन निर्माण कार्यलाई सम्पन्न गरि संचालनमा ल्याइनेछ ।
२३३. गाउँपालिका भित्र रहेका पुराना स्वास्थ्य चौकी लाई स्तरोन्नती तथा निर्माणका लागि आवश्यक पहल गरिनेछ ।
२३४. भौतिक पूर्वाधार अभाव भएका विद्यालयहरूको भवन निर्माण लगायत अन्य संरचनाहरूको निर्माण कार्यलाई संघ, प्रदेश र अन्य दातृ निकायहरूसँगको सहकार्यमा निरन्तरता दिइनेछ ।
२३५. गाउँपालिकाबाट निर्माण गरिने भवन लगायत भौतिक संरचनाहरू लैंगिक, बालबालिका तथा अपांगमैत्री र भूकम्प प्रतिरोधी बनाउनुका साथै भवन आचारसंहिताको पूर्ण परिपालना गरिनेछ ।
२३६. गाउँपालिका भित्रका वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था, प्रहरी चौकी, ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र, बहुउद्देश्यीय भवन निर्माण तथा मर्मतको लागि आवश्यकता अनुसार गाउँपालिका, प्रदेश सरकार र संघीय सरकारसँगको समन्वय र सहकार्यमा निर्माण गर्ने नीति अङ्गीकार गरिनेछ ।

भवन तथा मापदण्ड कार्यान्वयन

२३७. पालिकामा निर्माण हुने सबै घरहरू निर्माण पूर्व अनिवार्य रूपमा भवन निर्माण मापदण्ड अनुरूप नक्सापास गरेर मात्र निर्माण सुरु गर्नुपर्ने ब्यबस्थालाई कडाइका साथ लागु गरिनेछ ।
२३८. भवन अभिलेखीकरण कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
२३९. नक्सा पास तथा भवन अभिलेखिकरण सम्बन्धी कानुनलाई थप प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कानुन निर्माण तथा परिमार्जन गरिनेछ ।

खानेपानी तथा सरसफाई

२४०. स्वच्छ खानेपानीको पहुँच सुनिश्चितताका लागि खानेपानीको पहुँच नपुगेका घरधुरीको तथ्यांक संकलन तथा नक्सांकन गरी खानेपानी उपलब्ध गराउन ठोस प्रयत्न गरिनेछ ।

२४१. संघीय तथा प्रादेशिक विशेष खानेपानी योजनाहरूलाई निरन्तरता दिइनेछ । एक घर एक धारा कार्यक्रम सम्पन्न गर्न संघीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा गैर सरकारी संघसंस्थासँग समन्वय गरिनेछ ।
२४२. दिगो विकासको लक्ष्य अनुरूप सबैलाई स्वच्छ खानेपानीको सुनिश्चितताका लागि सबै वडामा पिउनका लागि प्रयोग भैरहेको पानीको गुणस्तर जाँच गरी आवश्यकता अनुसार शुद्धिकरणको व्यवस्था गरिनेछ ।
२४३. पोखरा महानगरपालिकाको मुख्य खानेपानीको स्रोतको रूपमा रहेको मर्दिखोलालाई आवश्यक वातावरणीय संरक्षण गर्न पोखरा महानगरपालिका, नेपाल खानेपानी संस्थान साथै सरोकारवाला निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ । वातावरणीय प्रदूषणको भुक्तानी सिद्धान्त अनुरूप रकम प्राप्त गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ ।
२४४. खानेपानीको स्रोतको अभावमा समस्याग्रस्त बस्तीहरूमा खानेपानी उपलब्धताको लागि स्रोत सुनिश्चित गर्न आवश्यक पहल गरिनेछ ।

सिंचाई

२४५. उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गरी नागरिकको आर्थिक- सामाजिक अवस्था सदृढीकरणका लागि खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउन साना, ठूला र मझौला सिंचाई आयोजना निर्माण गर्दै जाने नीति लिइनेछ । आवश्यकताका आधारमा सिंचाई कुलो मर्मत गर्न बजेट व्यवस्था गरिनेछ ।

सभाका सदस्यहरू,

अन्त्यमा, प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रमले नागरिकको सम्पूर्ण आवश्यकता तथा चाहना पूरा गर्न नसकेतापनि न्यूनतम आवश्यकता पूरा गर्न यस नीति तथा कार्यक्रम लक्षित रहेको व्यहोरा अवगत गराउन चाहान्छु । प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रमको सफल कार्यान्वयनमा यहाँहरू सबैको साथ र सहयोगको अपेक्षा गर्दछु । मानव अधिकारको रक्षा, कानूनी शासन, पारदर्शिता, जवाफदेहिता, उत्तरदायित्व र सुशासनको मर्म र भावना तथा विधि प्रक्रियाको अधिनमा रही समुन्नत माछापुच्छ्रेको सपना साकार पार्न हामी निरन्तर लागि पर्ने नै छौं ।

यस नीति तथा कार्यक्रम तयार पार्न आफ्नो महत्त्वपूर्ण राय, सल्लाह, सुझाव प्रदान गर्नुहुने सम्पूर्ण राजनीतिक दल, बुद्धिजीवी, नागरिक समाज, कार्यपालिका सदस्यहरू, गाउँसभा सदस्यहरू, सामाजिक संघ संस्था, समाजसेवी, सञ्चारकर्मी, कर्मचारी, शिक्षक लगायत सबैमा हार्दिक आभार प्रकट गर्दै सम्पूर्ण गाउँपालिका वासीहरूमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु । यसको कार्यान्वयनमा सबैको साथ सहयोग र सुझावको खाँचो रहेकाले निरन्तर सहयोगका लागि सबैमा आह्वान गर्दछु ।

अध्यक्ष

मिन बहादुर गुरुङ

माछापुच्छ्रे गाउँपालिका, कास्की ।